

О. Л. Ляшенко,

бібліотекар Наукової бібліотеки
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
вул. Преображенська, 24, Одеса, 65082, Україна,
тел.: (0482) 34 80 11

**“МОСКОВСЬКО-УКРАЇНСЬКА ФРАЗЕОЛОГІЯ”
В. Г. ДУБРОВСЬКОГО У СВІТЛІ СУЧАСНОГО РОЗУМІННЯ
ПРОБЛЕМ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

У статті подано характеристику видання одного з перших фразеологічних словників української мови з точки зору сучасного перекладознавства. У фондах Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова зберігається примірник цього видання, що належав одеському мовознавцеві Б. В. Юрківському. Робота містить класифікацію фразеологічних одиниць в аспекті проблеми перекладу, ілюструє їх розв'язання на прикладах словникових статей. Надається опис критичних зауважень власника щодо матеріалу книги.

Ключові слова: фразеологія, лексикографія, Дубровський В. Г., проблеми перекладу, Юрківський Б. В.

Посилений інтерес до вітчизняної лексикографії початку минулого століття в сучасному українському мовознавстві обґрунтований необхідністю напрацювання термінологічної бази для обслуговування різноманітних галузей науки. Однак не менш важливими, як з точки зору історії мови, так і з погляду практичного застосування, для збереження багатства метафорики, словникового складу сучасної мови та уникнення використання непотрібних іншомовних словесних конструкцій є набутки українських лексикографів 1910-1920-х років у напрямку збору, систематизації та унормування фразеологічного матеріалу української народної мови. У даному ракурсі цікавою є робота українського лексикографа Віктора Григоровича Дубровського “Московсько-українська фразеологія. (Практичний підручник до вивчення української мови)” [5], примірник якої зберігається у фондах Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (іл. 1). Оскільки в основу зазначеної праці покладено спробу відповідної передачі внутрішньої форми фразеологічних одиниць однієї мови (російської) через фразеологічні одиниці іншої мови (української), мета нашої роботи полягатиме в тому, щоб дослідити успішність розв'язання упорядником проблеми адекватного перекладу фразеологізмів, а також місця названої роботи в українській лексикографії. Додатковий інтерес становить те, що примірник видання потрапив до фондів Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова з приватної книгозбірні одеського філолога Бориса Віталійовича Юрківського.

Подамо кілька штрихів до портрету автора. Віктор Григорович Дубровський (псевдоніми і криптоніми: Д-ий, Баламут Юрко, Рудик Хома,

Юрко, Роман) народився 7 червня 1876 у Фастові (нині Київська область). Закінчив університет Св. Володимира в Києві. У 1918 році працював у Міністерстві шляхів Української Народної Республіки, з 1919 до 1925 — у Комісії для складання Словника живої української мови ВУАН; з 1926 року — науковий співробітник Інституту української наукової мови ВУАН. 15 вересня 1929 Віктора Григоровича було заарештовано у справі Спілки Визволення України, пізніше — засуджено до трьох років ув'язнення (1932–1936, Ярославський політизолятор). По звільненні вчений мешкав в Алматі. 1 грудня сумнозвісного “чорного 37-го” Віктор Григорович був повторно засуджений до десяти років позбавлення волі. Через 6 років, 22 лютого 1943 р. після скорочення терміну був звільнений зі “Свободлагу” Амурської області. Подальша доля вченого невідома. Віктор Григорович Дубровський був реабілітований у 1989 році за відсутністю складу злочину [7, с. 492].

Віктор Григорович є упорядником наступних лексикографічних праць: “Українсько-російський словник” (1909, перевид. — 1914, 1917, 1918 під назвою “Словник українсько-московський”, “Словник московсько-український”); “Московсько-українська фразеологія. (Практичний підручник до вивчення української мови)” (1917); “Словник термінів з обсягу культури та технології цукрових буряків” (1920); “Російсько-український технічний словник. З додатком сільськогосподарських термінів” (1925, додатково виданий 1926) [7, с. 492]. Усі вони зберігаються у фондах Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

“Україна певною ходою простує до власного державного життя,” — цією фразою починає передмову до видання “Московсько-української фразеології” його упорядник. “Націоналізація цього життя стоїть на черзі дня” [5, с. І]. Ця праця Віктора Григоровича вийшла друком у Києві 1917 року, судячи з даних, наведених у передмові “Від упорядчика”, після створення Української Центральної Ради, у часи духовного підйому українських культурних кіл. Автор констатує головну проблему національної інтелігенції свого часу — відсутність культури літературної мови, яка частково порушує дію сприятливих процесів, що поволі охоплюють українське культурне життя: “Що-ж до тих інтелігентних сил, що в чисельній масі працюють на пожиток українського народу, то вони, на жаль, не мавши українського виховання, не вчившись по українських школах, не знають рідної мови, не відчувають духу її, а мова — це-ж підвалина нашого життя” [5, с. І].

Проблема граничної важливості набуття українською інтелігенцією культури української мови лишається нагальною і по 92-х роках, що минули після виходу досліджуваної праці В. Г. Дубровського. В аспекті збереження природної органічності мови газетних публікацій чи телевізійного ефіру актуальним, на жаль, є зауваження вченого: “Через те, коли інтелігенти українські пробують писати українською мовою, то їм, що думають по московському, доводиться московські фрази перекладати українськими словами і виходить мова не українська, а московська” [5, с. І].

Автор зазначає, що головним завданням своєї роботи бачить “стати в помочі всім, хто охочий пильнувати чистоти нашої мови, котра може за-смітитися силою силенною усяких москалізмів та полонізмів...” [5, с. 1]. Однак мовні помилки, виправлені ним, трапляються й сьогодні, або навіть стали літературною нормою: “кидається в вічі = бросается вь глаза” замість “впадає на очі”; “сміється над ким = смеется надъ кемъ” замість “сміється з кого”; “в хвилию гніву = вь минуту гнева” замість “під гарячу руч”; “говорити, писати на українській мові або в українській мові = говорить, писать на укр. языке” замість “говорити, писати українською мовою” [5, с. 1].

Вчений зазначає, що не претендує на роль останньої інстанції у вивченні особливостей української фразеології і навіть ставить під сумнів науковість своєї праці “з огляду на те, що при укладанні цієї книги ... перебував в такому місці, де не було ніяких літературних та етнографічних матеріалів...” [5, с. II]. Не вважає він також свою працю повною: “книга ця, на превеликий жаль, не вичерпує і сотої частини того багатства, що ховає в собі українська мова” [5, с. II]. Серед її головних недоліків називає:

– відсутність певної частини необхідних частовживаних “московських зворотів”;

– часто короткий синонімічний ряд українських фразеологізмів при перекладі з російської;

– переклад російського фразеологізму нетиповим українським.

Автор висловлює надію на виправлення зазначених хиб у наступному виданні “Московсько-української фразеології”. За даними, наведеними Й. О. Дзензелівським, книгу, однак, так і не було перевидано [7, с. 492]. Можливо, це пояснюється “небувало скрутним станом друкарського та папірового ринку”, про який зазначається у зверненні-вибаченні видавців до майбутніх читачів [6, с. II].

Передмова “Од упорядчика” містить також подяку “високоповажному професорові Є. Тимченкові¹ за цінні поради і вказівки” [5, с. II].

У рекламному додатку до “Словника українсько-московського” того ж автора [6] “Московсько-українська фразеологія” названа “практичним підручником до вивчення української мови”. Можливо, саме так мало позначатися наступне, так і не здійснене видання цієї книги. Визначення “практичний підручник” цілком підпорядковується меті та завданню автора, які він вкладав у зазначену працю. Однак, структура книги є такою, що відповідає сучасному уявленню про перекладний словник — російський фразеологізм та українські відповідники до нього: “похож, как свинья на корову — як хвіст на панахиду; як свиня на великий піст; як цуценя на пироги” [5, с. 97]; “рыбак рыбака видит издалека — свій свояка вгадає здалека; чорт біса і з під купи бачить” [5, с. 111]; “старый холостяк — підтоптаний панич” [5, с. 125]; “летит как бешенный — жене як дідько вітри” [5, с. 49]; “знай, баба, свое кривое веретено — жіноча річ коло припічка” [5, с. 35]; “как горохом об стенку — як пугою по воді” [5, с. 44]; “в чужом пиру похмелье — хто кислиці поїв, а кого оскома напала” [5, с. 20].

Втім, не слід списувати визначення поданої роботи як “практичного підручника до вивчення української мови” лише на розбіжності в мовознавчій термінології на початку минулого століття та на сьогоднішній день. Вірогідніше, у фразі “...їм, що думають по московському, доводиться московські фрази перекладати українськими словами і виходить мова не українська, а московська...” [5, с. 1] ми стикаємось з початками нового розуміння мови, з зачатками етнолінгвістики. Тому зауважимо, що вже в 1917 році В. Г. Дубровський дивився на фразеологічну одиницю як на “об’явлення” духу народу, як на форму прояву національного менталітету. З такої позиції його фразеологічний словник дійсно можна назвати практичним підручником, за допомогою якого можна “пізнати мову”, “відчути дух її”, бо без такого пізнання інформація “теоретичних підручників” не матиме належного значення.

Перед тим, як перейдемо до аналізування вирішення автором проблем перекладу фразеологічних одиниць, дамо декілька загальних зауважень для обґрунтування існування таких проблем.

Однією з основних особливостей фразеологічних одиниць, яка відрізняє їх від вільних словосполучень, є ідіоматичність. Саме через цю характеристику загальне значення фразеологізму не дорівнює сумарному значенню його компонентів, часто це значення не має нічого спільного зі значеннями слів, які входять до нього [11, с. 6]: “*обмануть выдумкой — витесати нетесаного тесана*” [5, с. 73]; “*обмануться в расчете — вхопити шилом папки*” [5, с. 73]; “*нет розы без шипов — не всяка стежечка без спориша*” [5, с. 72]; “*на безрыбьи и рак рыба — в степу і хруц м’ясо*” [5, с. 54].

У фразеологізмах часто міститься метафоричний елемент [8, с. 8]. Їх не можна перекладати дослівно. У багатьох випадках вони мають явно виражене національне забарвлення. Фразеологізми часто не мають повних відповідників в іншій мові. З точки зору проблеми адекватного перекладу фразеологічні звороти умовно поділимо на 4 групи:

1. збіг зовнішньої (відповідність складових компонентів) та внутрішньої (образ, що описується) форм. Такі фразеологічні одиниці часто є спільними для багатьох мов і часто мають загальний прототип, що є калькою з латинської або давньогрецької мови [10, с. 16]. Характерні вони і для споріднених мов;

2. збіг за змістом, але розбіжність за образом, що описується (використання розбіжних метафор);

3. розбіжність у формі фразеологічних одиниць з яскравим національним забарвленням;

4. фразеологічні одиниці, що не мають відповідника в одній з мов.

Перша група фразеологічних одиниць не становить труднощів при перекладі. Умовою їх адекватної передачі є достатнє знання мови оригіналу та мови перекладу для вміння розпізнавати такі одиниці. Однак за відсутності такого знання адекватний переклад є неможливим в принципі. Прикладами такого типу одиниць є: *только птичьего молока нет — хіба пташачого молока не знайдеш* [5, с. 132]; *от лихого человека хоть полу отрежь, да уйди — від ледачого поли вірж та тікай* [5, с. 82]; *в согласном*

стаде волк не страшен — дружній череді вовк не страшний [5, с. 19]; *ока-янный черт — дідько охаблений* [5, с. 75]; *ожегшись на молоке, станешь дуть и на воду — опарився на молоці, та й на воду студить* [5, с. 75]; *деньга и камень долбит — золота швайка і мур пробиває* [5, с. 25].

Друга група фразеологічних одиниць є найчисленнішою. Прикладами ідіом, що мають спільний зміст, виражений за допомогою відмінних метафор, є: *держи карман! — завтра з мішком!* [5, с. 26]; *когда песок на камне взойдет — як у курки зуби виростуть* [5, с. 46]; *счастье, что волк обманет да в лес уйдет — щастя як тряся — кого хоче, того й нападе* [5, с. 127]; *терпение и труд все перетрут — не сиди, небоже, то й Бог допоможе* [5, с. 131]; *голь на выдумку хитра — по надобі знайдеш і в ка-добі* [5, с. 22]; *вот еще простофиля — це ще тютя з полив'яним носом* [5, с. 12]; *в тихом омуте черти водятся — тиха вода греблю рве* [5, с. 19]; *дальше ни шагу — по цей дуб миля* [5, с. 24]; *коли на охоту ехатъ, тогда собак кормить — шити-білити, завтра Великдень* [5, с. 46]; *есть о чем жалеть! — жалю по кисілю!* [5, с. 31]; *слепо веритъ — вірити як турчин в місяць* [5, с. 119]; *это гусь лапчатый — то шпак шпаками годований* [5, с. 145]; *наша взяла — наше зверху* [5, с. 62]; *тут тебе и конец — тут тобі й пуп розв'яжеться* [5, с. 133]; *задирает нос — кирпу гнути* [5, с. 34]; *не все коту масленица — минулися роки, коли розпирало боки* [5, с. 63]; *незванный гость хуже татарина — добрі гості, та в середу трапились* [5, с. 65].

Третя група фразеологічних одиниць становить серйозну проблему при перекладі, адже вимагає широкого знання культурних та історичних реалій народів-носіїв обох мов. Прикладами перекладу таких фразеологізмів у досліджуваній праці є наступні: *не все то золото, что блестит — не усе ж то козак, що списа має* [5, с. 63]; *околесицу несет — підпускає москаля, несе Харків Макогоненків* [5, с. 76]; *беспричинная придирка — пеня московська* [5, с. 2]; *на ладан дышит — на тонку пряде, три чисниці до смерті* [5, с. 58]; *Иван-дурачек — Стецько-просторіка* [5, с. 38]; *два медведя в одной берлоге не уживутся — два коти на однім салі не помиряться* [5, с. 25]; *очи соколы, брови собопы — очі чорні, як терен, брови на шнурочку* [5, с. 83]; *попал, как кур во щи — завяз, як собака в тину* [5, с. 93]; *лапти подковырки не стоят — шкурка вичинки не варт* [5, с. 49].

До четвертої групи фразеологічних одиниць, що не мають відповідника в мові перекладу, включимо і такі, що в одній мові передаються ідіоматичним зворотом, а в іншій — за допомогою однієї лексичної одиниці: *кончилось — запала клямка* [5, с. 47]; *скорее ложь, чем правда — щербата правда* [5, с. 117]; *докучает — просвітку не дає* [5, с. 27]; *ему везет — йому дзвінка світить* [5, с. 31]; *кирасиры — панцерне військо* [5, с. 45]; *первая возлюбленная — первітка* [5, с. 83]; *аристократическое государство — шляхетчина* [5, с. 1]; *будет хорошая погода — на годину кладеться* [5, с. 5]; *всю ночь — ніч ніцьку* [5, с. 14].

До цієї ж групи фразеологізмів умовно включаємо назви заводів різного напрямку виробництва: *завод винокуренный — винниця, гуральня; восковой — воскобойня; дегтярный — майдан; железный — рудня; ко-*

жевенный — грабарня; жестяной — бляхарня; кирпичный — цегельня; лесопильный — тартак; медоплавильный — котлярня; металлоплавильный — гамарня; мыльный — миловарня; пивоваренный — броварня; поташный — буда; селитерный — бурти; стеклянный — гута; сахарный — сахарня, цукроварня” [5, с. 33]².

Своєчасними є вдалі спроби перекладу ідіом та штампів на позначення новітніх реалій суспільного життя: *бумага почтовая — листовий папір; оберточная и промокательная — бібула; хлопчатная — бавовна; гербовая — штемпльовий папір* [5, с. 5]; *взнос членский — вкладка членська* [5, с. 9]; *Временное Правительство — Тимчасовий Уряд; Министерство Внутренних Дел — міністерство внутрішніх справ; иностранных дел — чужоземних справ; финансов — скарбу; юстиции — справедливости; путей сообщения — доріг; земледелия — хліборобства; продовольствия — харчу, конту; народного просвещения — народної освіти; торговли и промышленности — торгу і промисловости; труда — праці; военное — військово; морское — морське; государственного призрения — державного піклування* [5, с. 52]; *крестьянский союз — селянська спілка* [5, с. 47]; *Попечитель Учебного Округа — Куратор Шкільної Округи* [5, с. 93] тощо.

Цінними для майбутніх лексикографічних досліджень є вдалі синонімічні ряди, подані автором як українські варіанти того чи іншого російського фразеологічного звороту. Наприклад, *“задать кому трепку — почубеньків дати; утерти кабаки; тусанів надавати; прочуханки дати; парла задати; хлосту дати; дати затірки; завдати чосу; перегнати через гречку; горячого сала за шкуру залити; дати гарту; перегнати через росу кого”* [5, с. 33-34] — має 12 варіантів перекладу; близький за значенням до вищезгаданого російського фразеологізму й наступний, однак він називає дію з точки зору суб’єкта: *“как схвачу, так запоешь суру с перехватом”* і має чотири варіанти перекладу: *“як дам шкварки, то буде тобі жарко; як дам, аж тобі дідуньо присниться; як оперіцу, за дев’ятими ворітьми гавкнеш; як дам, тільки очима лупнеш”* [5, с. 45]; фразеологізм, що вдало описує можливий емоційний стан об’єкта, на якого скерована дія, описана попередніми фразеологічними одиницями, при перекладі теж передається синонімічним рядом: *“со страха дух захватило — з переляку душа аж опинилась; злякався аж у п’яти закололо; аж у животі похолонуло; аж сорочка полотном стала”* [5, с. 123]. Наявність коректних синонімічних рядів є однією з умов вдалого використання перекладної лексикографічної літератури на практиці і свідчить про успішну роботу упорядника-перекладача.

Підсумовуючи мовознавчу характеристику, відзначимо, що в цілому В. Г. Дубровський вдало вирішив основні різновиди проблем при перекладі фразеологічних одиниць. Автор використав у своїй роботі більшість найпоширеніших та загальноновживаних фразеологізмів та ідіом, коректно дібрав українські відповідники до специфічних російських фразеологічних зворотів, при перекладі українською мовою подав широкі синонімічні ряди для вживання фразеологічних одиниць у різних контекстах. Серед недоліків “практичного підручника” назвемо випускання деяких необхід-

них фразеологізмів, що знаходяться в широкому вжитку, однак сам автор у передмові зауважив, що такі хиби спричинені відсутністю при роботі над словником наукової літератури. Тим не менш, “Московсько-українська фразеологія” викликає інтерес як одна з перших системних лексикографічних робіт з української фразеології.

На титульному аркуші екземпляра видання “Московсько-української фразеології” міститься власницький напис: “Юрківський Б. 1927” (іл. 2). Вдалося з’ясувати, що його колишній власник, Юрківський Борис Віталійович народився в Києві у 1881 році. Отримав вищу педагогічну освіту, закінчивши університет Св. Володимира. З 1924 року мешкав в Одесі за адресою Софіївський пров., 3, кв. 4. Був одружений з Іващенко Оленою Єпифанівною, 1885 р. н., уродженкою Києва, бібліотекарем Наукової бібліотеки Одеського університету. У 1924 — 1926 роках вчений працював на робочому факультеті Одеського політехнічного інституту та Інституту народного господарства. До 1929 року був членом етнографічно-діалектичної секції Одеської Комісії Краєзнавства при ВУАН [3, арк. 47; 4, арк. 16; 1; 12, с. 340]. Під час окупації Одеси румунськими військами в 1942 — 1944 рр. викладав філософію в ліцеї № 6 міста Одеси. Після повернення до міста радянської влади викладав українську мову та літературу в школі № 37. Невдовзі — 10 травня 1944 року — був заарештований за звинуваченням в участі в ОУН. Звільнений з-під арешту 5 листопада 1944 року за недоведеністю звинувачень³ [1].

Г. Д. Зленко зазначає, що Борис Віталійович був автором перекладів з французької, англійської та італійської літератур, переспівував грузинських та китайських поетів. Однак у надрукованому вигляді ці твори до нас не дійшли [9, с. 3]. Наукова діяльність Б. Юрківського як члена етнографічно-діалектичної секції ОКК при ВУАН вилилася в низку цікавих статей, у яких вчений досліджує особливості територіальних та соціальних діалектів української мови (див. додаток). Цінність його робіт була відмічена зокрема Василем Дем’янчуком у “Бібліографічному огляді української діалектології за рр. 1914-1927” [2, с. 180].

Екземпляр містить безліч виправлень та уточнень зроблених рукою Бориса Віталійовича. Найчастіше це помітки про випускання певного поширеного російського фразеологізму, уточнення та доповнення словникової статті. Наприклад, вчений наголошує на неможливості виключення чи опускання такого технічного поняття, як “*двигатель внутреннего сгорания*” [5, с. 25], адже одним з найголовніших завдань для української лексикографії 1920-х років було напрацювання наукової, зокрема технічної, термінології. Борис Віталійович пропонує власні варіанти перекладу опущених В. Г. Дубровським фразеологічних одиниць: “*испокон веков — доки світ стоїть*” [5, с. 41]; “*под залог — під заставу*” [5, с. 88]; “*пот пробил холодный — циганський піт*” [5, с. 96] тощо.

Робота В. Г. Дубровського посідає гідне місце серед наукових надбань української лексикографії початку минулого століття. Книга частково випала з наукового обігу, однак це не применшує високої вартості етнографічних матеріалів зібраних, систематизованих та перекладених упорядни-

ком. Екземпляр видання, що зберігається у фондах Наукової бібліотеки Одеського університету, окрім того цінний особистим “доопрацюванням”, виправленням авторських помилок, висловленням власних думок з приводу словникового матеріалу одеським педагогом, філологом-україністом Борисом Віталійовичем Юрківським.

Примітки

¹ Свєен Костянтинович Тимченко (псевд. Богун; 27 жовтня 1866, Полтава — 22 травня 1948, Київ) — український філолог, педагог, перекладач, професор з 1915, академік УАН з 1919, член-кореспондент АН СРСР з 1929. Навчався 1889 — 1890 у Петербурзькому університеті (вільний слухач). У 1910 закінчив Київський університет. Протягом 1891 — 1893 працював у державних установах Києва і Чернігова (службовець київської удільної контори, чернігівської земської управи), згодом — у редакції журналу “Киевская старина” (опрацьовував тут матеріали для українсько-російського словника), бібліотеці Київського університету, з 1910 викладав у навчальних закладах Варшави (приват-доцент, доцент місцевого університету, з 1915 — професор Варшавського університету, з 1918 до 1932 — Київського університету). Один з організаторів УАН (1918), був керівником Постійної комісії з підготовки історичного словника української мови. Зазнав переслідувань. З 1944 — ст. наук. співробітник Інституту мовознавства АН УРСР.

Автор праць з історії української мови, підручників. Перший перекладач фінського епосу “Калевала” українською мовою.

² Відзначимо, що на час написання досліджуваної роботи, слово “завод” у сучасному значенні в українській мові вважалося росіізмом, а одним з варіантом перекладу цього поняття з російської мови було слово “виробня”. Однак лексема “завод, завод” все ж функціонувала в українській мові і російською перекладалася як “начало; начало ссоры; заведение; учереждение; звук плача, плач; домашний праздник” [6, с. 104].

³ Висловлюю щире подяку Л. В. Ковальчук, керівнику науково-дослідницької програми “Одеський мартиролог”, голові Одеської обласної редколегії науково-документальної серії “Реабілітовані історією”, канд. філол. наук, доценту ОНУ імені І. І. Мечникова за допомогу у проведенні відповідних пошуків та практичні поради.

Бібліографія праць Бориса Віталійовича Юрківського

1. Купальський обряд у селі Дуфінці на Одещині // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. — 1925. — Вип. 2-3. — С. 193-194.
2. Весільний обряд у селі Дуфінці на Одещині // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. — 1925. — Вип. 2-3. — С. 200-204.
3. Весільні пісні (сс. Дуфінка, Макогінка, Чабанка біля Одеси) // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. — 1925. — Вип. 2-3. — С. 204-205.
4. Рибальська термінологія // Записки Одеського при УАН товариства. Секція історично-філологічна. — 1928. — Вип. 1. — С. 75-79.
5. Шаланда // Записки Одеського при УАН товариства. Секція історично-філологічна. — 1929. — Вип. 2-3. — С. 82-85.

Література

1. Архів УСБУ в Одеській області. — Фонд припинених справ. — Спр. № 7393-п.
2. Дем'янчук В. Бібліографічний огляд української діалектології за рр. 1914-1927 / Василь Дем'янчук // Український діалектологічний збірник. — 1928. — Кн. 1. — С. 171-180.
3. Державний архів Одеської області. — Ф. 126. — Оп. 1. — Од. зб. 291.
4. Державний архів Одеської області — Ф. 126. — Оп. 1. — Од. зб. 353.
5. Дубровський В. Г. Московсько-українська фразеологія / Віктор Григорович Дубровський. — К., 1917. — II, 147 с.

6. *Дубровський В. Г.* Словник українсько-московський / Віктор Григорович Дубровський. — К., 1918. — II, 361 с.
7. *Енциклопедія сучасної України.* — К., 2008. — Т. 8. — 715 с.
8. *Єрченко П. Г.* Класифікація фразеологічних одиниць / Єрченко П. Г. // *Іноземна філологія.* — 1994. — Вип. 4. — С. 8–12.
9. *Зленко Г. Д.* Спадок Бориса Юрківського / Зленко Григорій Дем'янович // *Чорноморські новини.* — 1994. — 2 квіт. (№ 26). — С. 3.
10. *Зорівчак Р. П.* Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Роксолана Петрівна Зорівчак. — Львів, 1983. — 163 с.
11. *Майборода О. А.* Фразеологія — наука народознавства / Олександр Анатолійович Майборода // *Лінгвістичні дослідження : збірник наукових праць.* — Харків : ХДПУ, 1999. — Вип. 2. — С. 6–10.
12. *Ткаченко В.* Доля українського краєзнавства у 20-30-ті роки ХХ сторіччя / В. Ткаченко // *Проблеми історії України : факти, судження, пошуки.* — К. : Інститут історії України НАН України, 2007. — № 17. — С. 335–344.

О. Л. Ляшенко,

библіотекарь Научной библиотеки

Одесского национального университета имени И. И. Мечникова

ул. Преображенская, 24, г. Одесса, 65082, Украина,

тел.: (0482) 34 80 11

“МОСКОВСЬКО-УКРАЇНСЬКА ФРАЗЕОЛЬОГІЯ”

В. Г. ДУБРОВСЬКОГО В СВЕТЕ СОВРЕМЕННОГО ПОНИМАНИЯ ПРОБЛЕМ ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЯ

Резюме

В статье представлена характеристика издания одного из первых переводных фразеологических словарей украинского языка с точки зрения современного переводоведения. В фондах Научной библиотеки Одесского национального университета имени И. И. Мечникова хранится экземпляр данного издания, принадлежавший одесскому языковеду Б. В. Юркевскому. Работа содержит классификацию фразеологических единиц в аспекте проблем перевода, иллюстрирует их решение В. Г. Дубровским на примерах словарных статей. Дается описание критических замечаний владельца по поводу материала книги.

Ключевые слова: фразеология, лексикография, Дубровский В. Г., проблемы перевода, Юркевский Б. В.

O. L. Lyashenko,

librarian of the

Scientific Library of the Odessa Mechnikov National University

24, Preobragenskaya St., Odessa, 65082, Ukraine

Tel.: (0482) 34 80 11

“МОСКОВСЬКО-УКРАЇНСЬКА ФРАЗЕОЛЮГІЯ”

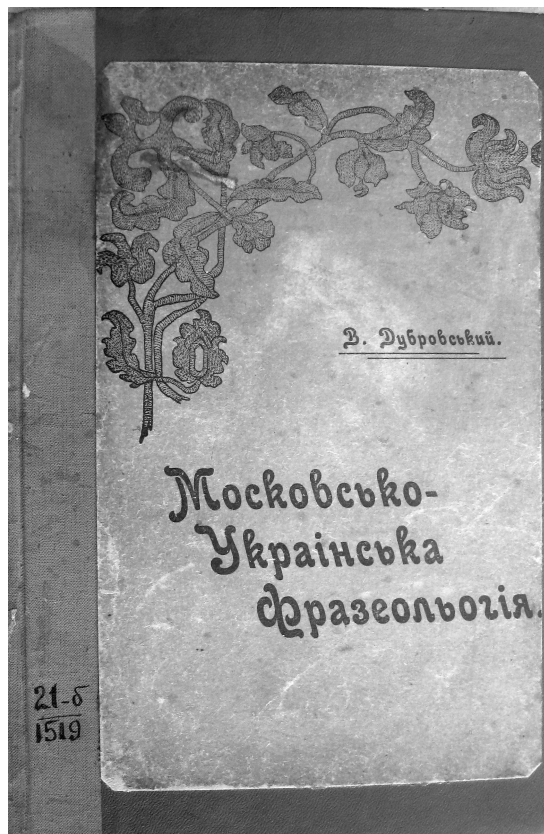
**BY V. H. DUBROVSKY IN A PERSPECTIVE OF MODERN
UNDERSTANDING OF TRANSLATION PROBLEMS**

Summary

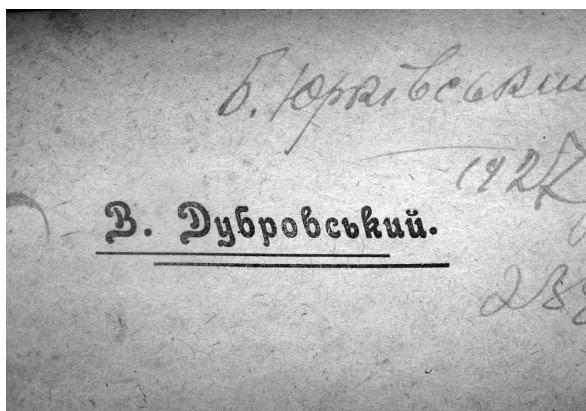
The article presents analysis of the edition of one of the first Ukrainian-Russian phraseological dictionaries in the context of contemporary translation studies. The specimen of this edition conserved in the stacks of the Scientific Library of the Odessa National University belonged to the Odessa philologist B. V. Yurkivsky. The paper contains the classification of idioms in the perspective of translation problems, describes solutions of these problems by V. H. Dubrovsky considering the examples of dictionary articles. Critical remarks by the owner concerning the materials of the book are added.

Key words: phraseology, lexicography, V. H. Dubrovsky, translation problems, B. V. Yurkivsky.

Ілюстрації

Іл. 1. Дубровський В. Г. Московсько-українська фразеологія. Київ, 1917

Іл. 2. Власницький напис Б. В. Юрківського

УДК 098:378.4(477.74)

И. С. Егоренков,

аспирант исторического факультета
Одесского национального университета
имени И. И. Мечникова

КНИГА М. Э. ПОСНОВА “ГНОСТИЦИЗМ II ВЕКА И ПОБЕДА ХРИСТИАНСКОЙ ЦЕРКВИ НАД НИМ” (КИЕВ, 1917) В ФОНДАХ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ОНУ ИМЕНИ И. И. МЕЧНИКОВА

Публикация посвящена редкой книге “Гностицизм II века и победа христианской Церкви над ним”, которая хранится в фондах Научной библиотеки Одесского университета. Автор книги, Михаил Эммануилович Поснов, был первым российским и украинским исследователем гностического христианства.

Ключевые слова: редкая книга, история, христианство, гностицизм, М. Э. Поснов.

Книга Михаила Эммануиловича Поснова “Гностицизм II века и победа христианской Церкви над ним” относится к категории редких книг, появившихся в революционные годы, и несет на себе отпечатки того смутного времени. Книга дошла до нашего времени в крайне плохом состоянии, и виной тому был не повышенный читательский интерес (хотя книгу, несомненно, читали, о чем свидетельствуют сделанные карандашом пометки), а низкое качество полиграфического исполнения. Она была отпечатана в типографии акционерного общества “Петр Барский” в Киеве небольшим тиражом: предисловие и последняя глава отпечатаны на желтой бумаге низкого качества, в то время как на основную часть книги пошла более качественная бумага белого цвета. Однако, редкой эту книгу позволяют считать не только дата выхода в свет и малое число сохранившихся экземпляров, но и обстоятельства, определившие ее дальнейшую судьбу, ее первые читатели и личность ее автора.

Михаил Эммануилович Поснов, выдающийся русский историк церкви, родился в 1873 г. в Рязанской губернии. В 1894 г. он окончил Рязанскую духовную семинарию, а в 1898 г. — Киевскую духовную академию со степенью кандидата богословия. С 1898 М. Э. Поснов преподавал русский и церковнославянский языки в Богуславском духовном училище и работал над магистерской диссертацией на тему “Идея завета Бога с израильским народом в Ветхом Завете” [2]. В 1903 г. он защитил магистерскую диссертацию и стал помощником инспектора в Киевской духовной академии. В 1908 г. М. Э. Поснов получил должность приват-доцента по кафедре Истории Церкви Киевского университета и начал работу над докторской диссертацией о гностицизме. В предреволюционные годы карьера ученого складывалась вполне благополучно: в 1910 г. он был избран доцентом Киевской духовной академии, а в 1913 г. — экстраординарным профессором этого учебного заведения.